

mgr Magdalena Kruczek

ORCID: 0000-0001-9581-0951

e-mail: makruczek@ur.edu.pl

Instytut Nauk Prawnych

Uniwersytet Rzeszowski

Wybrane aspekty funkcjonowania zbiorów danych daktyloskopijnych. Utworzenie bazy eliminacyjnej dla zbioru automatycznie przetwarzającego dane daktyloskopijne

Selected aspects of the functioning of fingerprint data sets. Creation of an elimination database for a set that automatically processes fingerprint data

Abstract

Nearly 130 years after the first described case of identifying a person based on a fingerprint trace, in the era of database systems and international data exchange taking place in real time, twenty years since the introduction of AFIS in Poland – a set that automatically processes fingerprint data, when it would seem that everything has been said and written about fingerprinting, an elimination set is being created, which collects fingerprints and cheek mucosa swabs from police officers and employees. The new regulations open a discussion in which the arguments run in many directions, from allegations of too far-reaching interference in the personal sphere of officers, to the collection and processing of DNA profiles and fingerprint data, to the costs of creating an elimination set. So what are fingerprint collections and AFIS, how do they function and what influences their effectiveness in achieving detection and identification purposes in criminal cases? This area of fingerprinting used by law enforcement agencies in combating and preventing crime is the subject of the analysis of this article.

Keywords: Criminal Registration Database, AFIS, elimination data set, fingerprints, accreditation.

Streszczenie

Blisko 130 lat po pierwszym opisanym przypadku identyfikacji osoby na podstawie śladu linii papilarnych, w epoce systemów bazodanowych i międzynarodowej wymiany danych zachodzącej w czasie rzeczywistym, 20 lat od wprowadzenia w Polsce AFIS – zbioru automatycznie przetwarzającego dane daktyloskopijne, kiedy wydawać by się mogło, że o daktyloskopii powiedziano i napisano

już wszystko, powstaje zbiór eliminacyjny, w którym gromadzone są odciski linii papilarnych oraz wymazy ze śluzówki policzków od funkcjonariuszy i pracowników Policji. Nowe regulacje otwierają dyskusję, w której argumentacja przebiega wielokierunkowo, bo od zarzutów o zbyt daleko posuniętą ingerencję w sferę osobistą funkcjonariuszy, mowa jest przecież o gromadzeniu i przetwarzaniu profili DNA i danych daktyloskopijnych, po koszty utworzenia zbioru eliminacyjnego. Czym zatem są zbiory daktyloskopijne oraz AFIS, jak funkcjonują i co wpływa na ich skuteczność w realizacji celów wykrywczych i identyfikacyjnych w sprawach karnych? Ten obszar daktyloskopii służącej organom ścigania do zwalczania i zapobiegania przestępczości stał się przedmiotem analizy niniejszego artykułu.

Słowa kluczowe: Zbiór Rejestracji Kryminalnych, AFIS, zbiór eliminacyjny, daktyloskopia, akredytacja.

1. Wstęp

Zbiory danych daktyloskopijnych wchodzące w skład Centralnej Registratury Daktyloskopijnej są cennym źródłem informacji, które pomagają Policji w wykrywaniu i zwalczaniu przestępczości, zapobieganiu przestępstwom oraz umożliwia identyfikację osób. Przydatność i siła, szczególnie zbiorów daktyloskopijnych, polega na dostarczaniu istotnych danych w ramach prowadzonych postępowań karnych, głównie na etapie dochodzenia, jak również wykonywanych czynności pozaprocesowych, poprzez łączenie śladów linii papilarnych uzyskanych z miejsc zdarzeń przestępczych między sobą oraz z potencjalnymi sprawcami, zwiększając w ten sposób możliwości ustalenia osoby, która popełniła czyn zabroniony i zapobiegając popełnianiu przestępstw przez nią w przyszłości¹.

Narzędziem pozwalającym na wykorzystanie w obszarze zapobiegania i zwalczania przestępczości danych daktyloskopijnych jest funkcjonujący w Polsce od ponad dwóch dekad zbiór automatycznie przetwarzający dane daktyloskopijne – AFIS (*Automated Fingerprint Identification System*). Przetwarzane są w nim informacje znajdujące się w zbiorach danych daktyloskopijnych, w tym dane osobowe, dane o odciskach linii papilarnych osób, niezidentyfikowanych śladach linii papilarnych z miejsc przestępstw oraz śladach linii papilarnych, które mogą pochodzić od osób zaginionych².

Od 2020 roku w przeszukaniach w AFIS w celach eliminacyjnych biorą również udział obrazy linii papilarnych z kart daktyloskopijnych zawierających odwzorowania linii papilarnych palców i dłoni policjantów i pracowników Policji zgromadzone w zbiorze eliminacyjnym³.

¹ M. Kruczek, *Wybrane aspekty funkcjonowania kryminalistycznych baz danych DNA. Utworzenie bazy eliminacyjnej dla Zbioru Danych DNA w Polsce* [w:] *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Aspekty prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne*, t. III, red. D. Semków, I. Kułak, Rzeszów 2023, s. 278.

² Art. 21h ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. nr 30, poz. 179 ze zm.).

³ Zbiór eliminacyjny zawiera oryginały kart daktyloskopijnych pobrane na podstawie art. 20 ust. 11 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji.

Stanowi to jakościowy element składowy bezpieczeństwa AFIS i przetwarzanych w nim danych ze zbiorów daktyloskopijnych, których istnienie opiera się na szczegółowych regulacjach prawnych obejmujących gromadzenie, przetwarzania i cele wykorzystywania danych, kryteria i procedury pobierania obrazów linii papilarnych oraz usuwania kart daktyloskopijnych, a przede wszystkim na regulacjach prawnych określających zasady bezpieczeństwa informacji zarówno w stosunku do danych przechowywanych w zbiorach danych, jak i przetwarzanych w AFIS.

2. Badania śladów daktyloskopijnych

Oficjalnie uznawany za pierwszy przypadek wykorzystania obrazu linii papilarnych w celach identyfikacji sprawcy przestępstwa dotyczy Franceski Rojas, która 19 czerwca 1892 roku w Necochea (Buenos Aires) na miejscu zabójstwa swoich dwóch synów pozostawiła odwzorowania linii papilarnych palców. Dowody zbrodni nieświadomie naniosiła krwią i pomimo iż oskarżyła o zabójstwo sąsiada, badania porównawcze pozwoliły ustalić pochodzenie śladów od niej. Ostatecznie przyznała się do winy⁴. Rojas uznawana jest za pierwszą sprawczynią zabójstwa, której identyfikacja nastąpiła w oparciu o ślady linii papilarnych. Rok później w argentyńskiej prasie ukazał się artykuł na temat prac badawczych, w tym również systemu klasyfikacji daktyloskopijnej, prowadzonych przez J. Vuceticha, w którym użyty został termin „daktyloskopia”. Dalszy szybki rozwój identyfikacji daktyloskopijnej przypada na początek XX wieku. Swój wkład w postaci metod identyfikacji poroskopijnej wnosi E. Locard, dowodu matematycznego o niemożności wystąpienia identycznego wzoru linii papilarnych dwóch osób dostarcza F. Galton, a E.R. Henry wprowadza od 1901 roku w Scotland Yardzie, w oparciu o zalecenia Komitetu Belpera z grudnia 1900 roku, registraturę daktyloskopijną według własnego systemu, który niebawem zostaje przyjęty jako standardowa praktyka w krajach anglojęzycznych⁵.

W Polsce do 1918 roku w jednostkach organizacyjnych policji państw za-borców zorganizowane były działy rejestracyjne, w skład których wchodziły m.in. stacje daktyloskopijne. Historyczny moment odzyskania niepodległości i przeorganizowanie struktur organów ścigania wymagały też wprowadzenia jednolitego systemu identyfikacji sprawców przestępstw. W ówczesnej Europie obowiązywały różne systemy klasyfikacji i rejestracji daktyloskopijnej, tj. system Henry’ego w Austrii, odmienny system opracowany w 1905 roku w Hamburgu na bazie systemu Henry’ego czy system Lebiediewa opublikowany w Petersburgu w 1912 roku. Po odzyskaniu niepodległości szybko zdecydowano, że system

⁴ T. Szczepański, *Daktyloskopia na przestrzeni wieków*, „Problemy Kryminalistyki” 2019, nr 303, s. 16.

⁵ J. Moszczyński, *Daktyloskopia*, Warszawa 1997, s. 14–15.

identyfikacji sprawców przestępstw będzie opierał się na daktyloskopii, która uzupełniona zostanie o opis cech zewnętrznych stworzony przez A. Bertilliona. Warto zaznaczyć, że od 1909 roku w Warszawie, w Królestwie Polskim, funkcjonowało również Biuro Rejestracyjne, które zapoczątkowało istnienie na ziemiach polskich registratury daktyloskopijnej. Zadaniem tej instytucji nie była tylko rejestracja, ale także identyfikacja przestępców na podstawie pozostawionych przez nich śladów linii papilarnych⁶. Rejestracja obowiązująca w tym okresie na wzór systemu rosyjskiego opisana została przez M. Żabczyńskiego w 1909 roku i wydana w postaci okólnika warszawskiego oberpolicmajstra generała-majora Mejera w 1910 roku⁷.

Po utworzeniu w 1919 roku Policji Państwowej należało scalić stosowane w oparciu o akty prawne trzech zaborców procedury oraz ujednoczyć prace komórek rejestracyjnych, w tym stacji daktyloskopijnych⁸. Dzieje się to bardzo szybko, Komenda Główna Policji Państwowej kładzie nacisk przede wszystkim na utworzenie zbiorów kryminalnych kart daktyloskopijnych. Rozkazem nr 12 z dnia 4 października 1919 roku Komendant Główny Policji Państwowej poleca: „komendy okręgów policyjnych zameldują Wydziałowi IV Komendy Głównej Policji Państwowej czy posiadają centralę rozpoznawczą i z jakich części się składa podając nazwiska i czynności funkcjonariuszów centrali, sposób rejestrowania, jako też rodzaj klasyfikacji daktyloskopijnej (angielski czy francuski)”⁹. 24 grudnia 1919 roku Komendant Główny Policji Państwowej aprobuje *Podręcznik dla Służby Daktyloskopijnej*, w którym W. Ludwikowski przedstawia procedury związane z rejestracją daktyloskopijną, w tym instruuje, jak prawidłowo powinna zostać wypełniona karta daktyloskopijna, przy czym rozszerza to o instrukcję dotyczącą wypełnienia rubryk znajdujących się na odwrocie karty daktyloskopijnej w zakresie szczegółów rodowo-osobistych oraz rysopisu. Podejmuje też tematykę zabezpieczenia śladów daktyloskopijnych, pobierania materiału porównawczego oraz badań identyfikacyjnych, a mianowicie: „Dla identyfikacji śladów odciskowych na miejscu przestępstwa, nie wystarczy porównanie tych śladów z odciskami palców i dłoni złożonymi w registraturach”¹⁰.

W tym samym czasie działa już w Polsce zaproszona przez ówczesnego premiera I. Paderewskiego angielska misja policyjna, której zadaniem jest m.in. udzielanie pomocy w tworzeniu struktur organizacyjnych organów Policji, wypracowaniu procedur działania oraz prowadzeniu szkoleń¹¹. Trudno oprzeć się

⁶ G. Kędzierska, *Polska kryminalistyka w okresie dwudziestolecia międzywojennego*, „Rocznik Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy” 2018, t. XVIII, s. 243.

⁷ T. Szczepański, *Daktyloskopia na przestępstwie...*, *op.cit.*, s. 19.

⁸ W. Brzęk, *Daktyloskopia w Polsce okresu międzywojennego*, „Problemy Kryminalistyki” 1980, nr 145–146, s. 513.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ W. Ludwikowski, *Podręcznik dla Służby Daktyloskopijnej*, Warszawa 1920, s. 31.

¹¹ W. Brzęk, *Daktyloskopia w Polsce...*, *op.cit.*, s. 514.

wrażeniu, że zamysłem premiera, który poprosił o pomoc Scotland Yard, było podążanie za wzorcami, które nie pochodziły od państw zaborczych, co wyjątkowo zauważalne będzie w przypadku wprowadzenia w polskiej daktyloskopii systemu E. Henry'ego¹². To dosyć zrozumiałe, szczególnie kiedy ocena dokonywana jest z perspektywy lat, w epoce baz danych i wyspecjalizowanych narzędzi do przetwarzania informacji w nich zawartych, w czasach świadomości tego, jak nieprzeceniona dla służb państwowych jest informacja kryminalna, w tym możliwość identyfikowania osób. Wydaje się, że cena informacji o przestępcy również w tamtych czasach determinowała działania ukierunkowane na przeorganizowanie i usprawnienie działań Policji w obszarze wykrywania i udowadniania przestępstw. Aby uzyskać ten cel, należało odpowiednio zorganizować zbiór/zbiory kart daktyloskopijnych. Pierwotnie karty daktyloskopijne osób aresztowanych i podejrzanych należało przekazywać bezpośrednio do centralnej służby daktyloskopijnej, której obowiązki wypełniał IV Wydział Głównej Komendy Policji Państwowej i jak wskazuje W. Ludwikowski: „Orzeczenia sądowe wydaje tylko główna registratura przy wydziale IV (...). Innym registratorem, takich orzeczeń nie wolno wydawać”¹³.

W 1927 roku nastąpiła decentralizacja i przekazanie registratur daktyloskopijnych urzędом śledczym komend wojewódzkich Policji Państwowej, a w 1934 roku zostały zlikwidowane wojewódzkie registratury daktyloskopijne na rzecz centralnej registratury daktyloskopijnej, która w 1938 roku dysponowała już liczbą 2607 kart, natomiast Centrala Służby Śledczej mogła pochwalić się 200 przypadkami identyfikacji sprawców przestępstw. Po wojnie, w 1945 roku, reaktywowano Centralną Registraturę Daktyloskopijną (CRD), która w 2000 roku została wsparta narzędziem w postaci AFIS, wdrożonym najpierw w Centralnym Laboratorium Kryminalistycznym KGP, a następnie w 2001 roku w laboratoriach kryminalistycznych komend wojewódzkich Policji. Dotąd CRD funkcjonowała na podstawie dziesięciopalcowej formuły daktyloskopijnej i umożliwiała ustalenie lub zweryfikowanie tożsamości osób podejrzanych oraz zwłok, pod warunkiem że były one wcześniej zarejestrowane. Manualna baza nie była jednak przydatna pod względem wykrywczym w przypadku NN śladów linii papilarnych zabezpieczonych na miejscach zdarzeń, chyba że sprawca pozostawił większość z 10 odbitek opuszek placów¹⁴. Dlatego wdrożenie AFIS stało się przełomem w zakresie wykrywania sprawców przestępstw na podstawie śladów pozostawionych na miejscach zdarzeń. Tym większym z uwagi na embargo na rozwiązania technologiczne, w tym np. AFIS, którego za żelazną kurtyną w obszarze kryminalistyki nie można było przez lata wdrażać.

¹² *Ibidem*.

¹³ W. Ludwikowski, *Podręcznik dla Służby...*, *op.cit.*, s. 6.

¹⁴ J. Moszczyński, *Wykorzystanie kryminalistycznych baz danych przez policyjne Archiwa X*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Iuridica” 2018, nr 82, s. 13–14.

Obecnie AFIS w Polsce to ponad 4 miliony zarejestrowanych kart daktyloskopijnych i ponad 100 tysięcy zarejestrowanych śladów linii papilarnych¹⁵. Dane wyjściowe przetwarzane w AFIS w celach identyfikacyjnych i wykrywczych pochodzą z podzbiorów CRD, którymi są: zbiór rejestracji kryminalnych, zbiór rejestracji administracyjnych, zbiór eliminacyjny oraz zbiory Wojewódzkiej Registratury Daktyloskopijnej, w których przetwarza się drugie komplety oryginałów kart daktyloskopijnych sporządzone metodą tuszową.

3. Standardy wymiany danych daktyloskopijnych w ramach Unii Europejskiej

Rada Unii Europejskiej, przekształcając w roku 2009 traktat z Prüm w prawodawstwo Unii, decyzją z 23 czerwca 2008 r. 2008/616/WSiSW w sprawie wdrożenia decyzji 2008/615/WSiSW w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej¹⁶, zobowiązała wszystkie państwa członkowskie Unii do umożliwienia zautomatyzowanego dostępu do danych daktyloskopijnych¹⁷. Państwa Unii Europejskiej zobowiązane zostały ponadto do zapewnienia dostępności danych referencyjnych¹⁸ ze zbiorów przechowywanych w krajowych zautomatyzowanych systemach identyfikacji DNA. Przeszukanie jest prowadzone przez porównanie danych daktyloskopijnych i, podobnie jak w przypadku przeszukania DNA, wyłącznie w indywidualnych przypadkach i w oparciu o system wykazujący zgodność danych. Państwa Unii zobowiązano ponadto do zapewnienia zautomatyzowanego dostępu do danych przechowywanych w zbiorach krajowych¹⁹.

Decyzja w sprawie konwencji z Prüm i decyzja w sprawie wdrożenia decyzji z Prüm miały na celu zintensyfikowanie współpracy transgranicznej, w szczególności poprzez poprawę wymiany informacji między organami odpowiedzialnymi za prewencję kryminalną i wykrywanie przestępstw oraz zacieśnienie transgranicznej

¹⁵ <https://clkp.policja.pl/clk/badania-i-projekty/langnodata/prowadzenie-zbiorow-dan> [dostęp: 15.08.2023].

¹⁶ Dz. Urz. UE L 210 z 6.08.2008 r.

¹⁷ Dane daktyloskopijne to obrazy odcisków palców, niewidoczne odciski palców (są to odciski niewidoczne gołym okiem, które muszą zostać poddane specjalistycznej analizie), obrazy odcisków dłoni, niewidoczne odciski dłoni oraz wzory takich obrazów przechowywane i przetwarzane w zautomatyzowanej bazie danych. Zob. *Intensyfikacja współpracy transgranicznej – decyzja z Prüm*, <https://eur-lex.europa.eu/PL/legal-content/summary/stepping-up-cross-border-cooperation-the-pr-m-decision.html> [dostęp: 20.12.2023].

¹⁸ Dane referencyjne obejmujące niekodującą część DNA.

¹⁹ Decyzja Rady 2008/615/WSiSW z 23 czerwca 2008 r. w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej (Dz.U. L 210 z 6.08.2008 r.).

współpracy policyjnej i sądowej między państwami członkowskimi Unii Europejskiej. Informacje uzyskane dzięki porównywaniu danych w założeniu miały stworzyć nowe możliwości, jeśli chodzi o metody dochodzeniowe, i tym samym odegrać kluczową rolę we wspieraniu organów ścigania i organów sądowych państw członkowskich²⁰.

Mając na uwadze, iż dane w postaci profili DNA oraz dane daktyloskopijne stanowią domenę laboratoriów kryminalistycznych, ten obszar działalności laboratoryjnej został poddany bardziej szczegółowej regulacji w decyzji ramowej Rady UE 2009/905/WSiSW z 30 listopada 2009 roku w sprawie akredytacji dostawców usług kryminalistycznych wykonujących czynności laboratoryjne²¹. Określono w niej wymogi dotyczące wymiany danych DNA i danych daktyloskopijnych w celu zapewnienia, aby wyniki czynności laboratoryjnych prowadzonych przez akredytowanych dostawców usług kryminalistycznych w jednym państwie członkowskim były uznawane przez organy odpowiedzialne za zapobieganie przestępstwom, ich wykrywanie oraz ściganie za równie wiarygodne jak wyniki czynności laboratoryjnych prowadzonych przez dostawców usług kryminalistycznych akredytowanych na zgodność z EN ISO/IEC 17025 w jakimkolwiek innym państwie członkowskim. Powyższe stanowi realizację potrzeby standaryzacji dla dostawców usług kryminalistycznych, szczególnie w obszarze profili DNA i danych daktyloskopijnych, które wykorzystywane są nie tylko w postępowaniu karnym, ale mają kluczowe znaczenie przy identyfikacji ofiar, szczególnie ofiar katastrof.

Strona polska zapewniła o wiarygodności wyników badań daktyloskopijnych, uzyskując 15 maja 2005 roku (przez CLKP) Certyfikat Akredytacji nr AB 596 m.in. dla metody identyfikacja daktyloskopijna²², uprzedzając zobowiązanie przez Radę Unii Europejskiej państw członkowskich w decyzji kryminalistycznej UE z 30 listopada 2008 roku do wprowadzenia akredytacji w odniesieniu do danych daktyloskopijnych do 30 listopada 2015 roku²³. Obecnie w Polsce wszystkie policyjne laboratoria kryminalistyczne wydające opinie z zakresu daktyloskopii posiadają akredytację badań w dziedzinie nauk sądowych²⁴, a zatem spełniają kryteria akceptacji wyników analiz pod kątem włączenia do procesu wymiany międzynarodowej.

²⁰ *Intensyfikacja współpracy transgranicznej – decyzja z Prüm*, <https://eur-lex.europa.eu/PL/legal-content/summary/stepping-up-cross-border-cooperation-the-pr-m-decision.html> [dostęp: 20.12.2023].

²¹ Dz. Urz. UE L 322 z 9.12.2009 r.

²² <https://clkp.policja.pl/clk/clkp/struktura/zespol-ds-jakosci/83747,Zespol-ds-Jakosci.html> [dostęp: 20.08.2023].

²³ Dz. Urz. UE L 322 z 9.12.2009 r.

²⁴ <https://www.pca.gov.pl/akredytowane-podmioty/akredytacje-aktywne/laboratoria-badawcze/> [dostęp: 11.08.2023].

4. Baza eliminacyjna dla zbioru kart daktyloskopijnych i cheioskopijnych

Utworzenie zbioru eliminacyjnego dla zbioru rejestracji kryminalnych funkcjonującego w obrębie CRD wynikało ze zobowiązań nałożonych prawodawstwem unijnym i nastąpiło w oparciu o wydane na podstawie upoważnienia zawartego w art. 20 ust. 1m ustawy o Policji rozporządzenia w sprawie pobierania odcisków linii papilarnych oraz wymazów ze śluzówki policzków od funkcjonariuszy i pracowników Policji²⁵. Mając na względzie, że dane daktyloskopijne stanowią szczególne dane osobowe, należało przy procedowaniu rozporządzenia regulującego m.in. tryb pobierania i przetwarzania linii papilarnych od funkcjonariuszy i pracowników Policji uwzględnić ponadto zapisy dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/680 z 27 kwietnia 2016 roku w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez właściwe organy do celów zapobiegania przestępczości, prowadzenia postępowań przygotowawczych, wykrywania i ścigania czynów zabronionych i wykonywania kar, w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchyłającej decyzję ramową Rady 2008/977/WSiSW z 27 listopada 2008 r. w sprawie ochrony danych osobowych przetwarzanych w ramach współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych²⁶. Dopiero dostosowanie procedowanych zapisów rozporządzenia w obszarze ochrony danych osobowych do wymogów ww. dyrektywy będące warunkiem koniecznym uzyskania pozytywnej opinii o zgodności z prawem Unii Europejskiej²⁷ warunkowało utworzenie zbioru eliminacyjnego, który zgodnie z założeniem ustawodawcy ma umożliwić eliminację z materiału dowodowego śladów daktyloskopijnych pozostawionych przez funkcjonariuszy/pracowników Policji, zarówno uczestniczących w procesie zabezpieczenia materiału dowodowego na etapie oględzin miejsca zdarzenia, jak i na etapie badania śladów w policyjnych laboratoriach kryminalistycznych. Ponadto wobec komunikowanych zastrzeżeń jeszcze na etapie procesu legislacyjnego ustawodawca wskazywał, że gromadzenie danych daktyloskopijnych służyć będzie wyłącznie celom związanym z ustaleniem wartości dowodowej śladów kryminalistycznych zabezpieczanych w trakcie

²⁵ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 lipca 2020 r. w sprawie pobierania odcisków linii papilarnych oraz wymazów ze śluzówki policzków od funkcjonariuszy i pracowników Policji (Dz.U. z 2020 r., poz. 1347).

²⁶ Dz. Urz. UE L 119/1 z 4.05.2016 r.

²⁷ Opinia o zgodności z prawem Unii Europejskiej projektu rozporządzenia MSWiA w sprawie pobierania odcisków linii papilarnych oraz wymazów ze śluzówki policzków od funkcjonariuszy i pracowników Policji w celu wyeliminowania pozostawionych przez nich śladów, wyrażona przez ministra właściwego do spraw członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej z dnia 18 czerwca 2019 r., <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//513/12321958/12598843/12598846/dokument437662.pdf> [dostęp: 20.08.2023].

czynności procesowych²⁸, a wdrożenie przepisów rozporządzenia umożliwi monitorowanie jakości pracy z materiałem dowodowym stanowiącym przedmiot badań daktyloskopijnych na poziomie wymaganym decyzją kryminalistyczną Unii Europejskiej. Należy zaznaczyć, że dane daktyloskopijne są usuwane z CRD w przypadku, gdy utracą swoją przydatność eliminacyjną, jednak nie później niż po upływie 5 lat od dnia ustania stosunku służbowego lub pracy. Proces rejestracji inicjowany jest natomiast w oparciu o wynik analizy karty opisu stanowiska pracy bądź zakresu czynności dokonywanej przez przełożonego, który uznaje, że zachodzi bądź nie konieczność rejestracji linii papilarnych pobranych od funkcjonariusza lub pracownika Policji w zbiorze eliminacyjnym. Istotne z punktu widzenia rodzaju zadań realizowanych przez funkcjonariuszy Policji jest zachowanie swego rodzaju prerogatywy Komendanta Głównego Policji do wyrażenia zgody na odstąpienie od pobrania od funkcjonariusza odcisków linii papilarnych lub wymazu ze służówki policzków albo polecenia ich usunięcia i zniszczenia. Powyższe ma na celu zapewnienie maksymalnego poziomu bezpieczeństwa funkcjonariuszy prowadzących czynności operacyjno-rozpoznawcze przy zastosowaniu ofensywnych metod pracy operacyjnej, wynikających z potrzeby realizacji ustawowych zadań Policji.

Wywołujący dyskusję i duże wątpliwości ze strony funkcjonariuszy i pracowników Policji proces rejestracji w zbiorze eliminacyjnym rozpoczął się jednak już w 2020 roku i od początku przebiegał w skali kraju w sposób zróżnicowany. W 2020 roku jako pierwsze i jedyne województwo śląskie przesłało karty daktyloskopijne w liczbie 30. W roku 2021 do CRD wpłynęło łącznie 2922 karty, z czego najwięcej przesłał garnizon śląski Policji – 785, garnizon lubelski – 567 oraz blisko 400 kart wpłynęło z mazowieckiego i pomorskiego garnizonu Policji. W 2022 roku Wydział Daktyloskopii CLKP zarejestrował 3722 karty w zbiorze eliminacyjnym. W 2023 roku w okresie do 31 maja zarejestrowano łącznie 894 karty daktyloskopijne, z czego najwięcej, bo 589, pochodziło z garnizonu pomorskiego Policji. Łącznie od chwili uruchomienia zbioru eliminacyjnego do 31 maja 2023 roku zarejestrowano 7568 kart daktyloskopijnych, co stanowi blisko 23% w stosunku do szacowanej liczby 33 248 funkcjonariuszy i pracowników Policji, których Biuro Kadr KGP wskazało jako bezpośrednio zaangażowanych w proces ujawniania i zabezpieczania śladów, a tym samym mogących podlegać rejestracji w zbiorze eliminacyjnym²⁹.

5. Podsumowanie

Wydawać by się mogło, że linie papilarne w erze badań genetycznych tracą na atencji i przestają być atrakcyjnym dowodem w postępowaniu karnym. Tak jednak

²⁸ M. Kruczek, *Wybrane aspekty...*, *op.cit.*, s. 298.

²⁹ Zob. *Ocena skutków regulacji*, KP2 – MSWiA – OSR – KW_1616917_DP_plik4.docx, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12321958/katalog/12598880#12598880> [dostęp: 25.09.2023].

nie jest. Nadal ślad linii papilarnych pozwala na szybką identyfikację, głównie dzięki prostym i powszechnie dostępnym metodom ich ujawniania, powszechności rejestracji daktyloskopijnej oraz wiekowej tradycji i doświadczeniu w obszarze tworzenia registratur daktyloskopijnych i przeszukiwania baz danych. Dzisiaj dane daktyloskopijne wciąż są cennym źródłem informacji dla organów ścigania, stąd obserwowana obecnie jedność i współpraca społeczności międzynarodowej w kreowaniu i wdrażaniu do stosowania zaawansowanych technologii umożliwiających przeszukiwanie baz danych w czasie rzeczywistym dzięki m.in. kompatybilności systemów bazodanowych, tj. AFIS. Rozwój technologiczny nie byłby możliwy do wykorzystania w obszarze przetwarzania danych, w tym danych daktyloskopijnych, bez odpowiednich regulacji prawnych. Proces ten w dużej mierze przejmują na siebie instytucje międzynarodowe, w szczególności ustawodawca Unii Europejskiej.

Ostatnim, chociaż również istotnym aspektem w obszarze wymiany danych jest jakość w znaczeniu gwarancji, że dane daktyloskopijne zarejestrowane w bazie uzyskano jako wynik badań prowadzonych zgodnie z właściwymi normami międzynarodowymi, co powoduje wzrost wzajemnego zaufania do miarodajności wyników. I to właśnie w tym obszarze funkcjonowania baz danych szukać należy uzasadnienia dla utworzenia zbioru eliminacyjnego.

Wydaje się, że obawy policjantów i pracowników Policji wobec istnienia zbioru eliminacyjnego są w dużej mierze potęgowane brakiem świadomości obowiązków, jakie na administratorów zbiorów danych daktyloskopijnych nakłada ustawodawstwo międzynarodowe, jak również specyfiki danych daktyloskopijnych, a dokładniej rodzaju śladów, które podlegają rejestracji. Dowodem stanowiącym argument w dyskusji o sensie rejestracji materiału do eliminacji pochodzącego od funkcjonariuszy i pracowników Policji, potwierdzającym wartość zbioru eliminacyjnego, jest każde pozytywne trafienie ślad–karta (ze zbioru eliminacyjnego), czyli tzw. HIT. A praktyka pokazuje, że trafienia tego rodzaju się zdarzają.

Bibliografia

- Brzęk W., *Daktyloskopia w Polsce okresu międzywojennego*, „Problemy Kryminalistyki” 1980, nr 145–146.
- Kędzierska G., *Polska Kryminalistyka w okresie dwudziestolecia międzywojennego*, „Rocznik Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy” 2018, t. XVIII.
- Kruczek M., *Wybrane aspekty funkcjonowania kryminalistycznych baz danych DNA. Utworzenie bazy eliminacyjnej dla Zbioru Danych DNA w Polsce [w:] Przepęstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Aspekty prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne*, t. III, red. D. Semków, I. Kułak, Rzeszów 2023.
- Ludwikowski W., *Podręcznik dla Służby Daktyloskopijnej*, Warszawa 1920.
- Moszczyński J., *Daktyloskopia*, Warszawa 1997.
- Moszczyński J., *Wykorzystanie kryminalistycznych baz danych przez policyjne Archiwa X*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Iuridica” 2018, nr 82.
- Szczepański T., *Daktyloskopia na przestrzeni wieków*, „Problemy Kryminalistyki” 2019, nr 303.

Akty prawne

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/680 z 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez właściwe organy do celów zapobiegania przestępczości, prowadzenia postępowań przygotowawczych, wykrywania i ścigania czynów zabronionych i wykonywania kar, w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchyłająca decyzję ramową Rady 2008/977/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. w sprawie ochrony danych osobowych przetwarzanych w ramach współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych (Dz. Urz. UE L 119/1 z 4.05.2016 r.).
- Decyzja 2008/615/WSiSW z 23 czerwca 2008 r., w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej (Dz.U. L 210 z 6.08.2008 r.).
- Decyzja 2008/616/WSiSW z 23 czerwca 2008 r. w sprawie wdrożenia decyzji 2008/615/WSiSW w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej (Dz. Urz. UE L 210 z 6.08.2008 r.).
- Decyzja Ramowa Rady UE 2009/905/WSiSW z 30 listopada 2009 r. w sprawie akredytacji dostawców usług kryminalistycznych wykonujących czynności laboratoryjne (Dz. Urz. UE L 322 z 9.12.2009 r.).
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. z 1990 r., nr 30 poz. 179 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 lipca 2020 r. w sprawie pobierania odcisków linii papilarnych oraz wymazów ze śluzówki policzków od funkcjonariuszy i pracowników Policji (Dz.U. z 2020 r., poz. 1347).

Źródła internetowe

- <https://clkp.policja.pl/clk/badania-i-projekty/langnodata/prowadzenie-zbiorow-dan> [dostęp: 15.08.2023].
- <https://clkp.policja.pl/clk/clkp/struktura/zespol-ds-jakosci/83747,Zespol-ds-Jakosci.html> [dostęp: 20.08.2023].
- <https://www.pca.gov.pl/akredytowane-podmioty/akredytacje-aktywne/laboratoria-badawcze/> [dostęp: 11.08.2023].
- Intensyfikacja współpracy transgranicznej – decyzja z Prüm*, <https://eur-lex.europa.eu/PL/legal-content/summary/stepping-up-cross-border-cooperation-the-pr-m-decision.html> [dostęp: 20.12.2023].
- Ocena skutków regulacji*, KP2 – MSWiA – OSR – KW_1616917_DP_plik4.docx, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12321958/katalog/12598880#12598880> [dostęp: 25.09.2023].
- Opinia o zgodności z prawem Unii Europejskiej projektu rozporządzenia MSWiA w sprawie pobierania odcisków linii papilarnych oraz wymazów ze śluzówki policzków od funkcjonariuszy i pracowników Policji w celu wyeliminowania pozostawionych przez nich śladów, wyrażona przez ministra właściwego do spraw członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej z dnia 18 czerwca 2019 r., <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//513/12321958/12598843/12598846/dokument437662.pdf> [dostęp: 20.08.2023].